

27. marts 2017

Sammenfatning, fokusgruppeinterviews om bæredygtig vækst, december 2016

I forbindelse med et større projekt om kvægbrugets udviklingsmuligheder og herunder også landmandens omkostninger ved selve miljøgodkendelsesprocessen, foretog SEGES i december en række uformelle interviews på dialogmøder, der havde til formål at afdække behovet for udviklingen af et screeningsværktøj, der skal kunne hjælpe landmænd i forbindelse med udvidelsesplaner for deres landbrug.

Vi vil gerne hermed takke deltagerne for nogle konstruktive møder og informere om resultatet.

Vi igangsætter for nuværende ikke udviklingen af et screeningsværktøj, idet møderne klargjorde at der pt. ikke er data, der gør det muligt både at ramme præcist nok og bredt nok til at der er tilstrækkelig interesse for værktøjet

Vi finder det ikke muligt at lave en teknisk specifikation, der rammer et bredt nok marked for udvikling af værktøjet, til at kunne finansiere dets udvikling.

Sammenfattende konklusion

Både de landmænd, der har fået lavet en miljøgodkendelse, og de der har ønske om at få lavet én eller en tillægsgodkendelse, føler selv at de har opnået et vist indblik i de miljømæssige udfordringer, der er ved deres ejendommens placering. De fleste vil hellere overlade detaljerne ved en ansøgning til en dygtig konsulent end selv at bruge tid på opgaven. Mange har oplevet startvanskeligheder da gennemførelsen af kravet om miljøgodkendelse af husdyrbrug skulle implementeres i kommunerne, men ligeledes oplevet at det generelt er blevet langt lettere.

Et enkelt og meget lettilgængeligt screeningsværktøj, kunne måske have en pædagogisk oplysende værdi, men har nok mest værdi, hvis det er en præcist nok til at kunne føres videre i ansøgningsprocessen og tages med i banken.

Miljøkonsulenterne har tilsvarende synspunkter og har ikke forventning om, at landmændene reelt vil bruge et screeningsværktøj. Samtidigt gør konsulenterne opmærksom på at der er en række teknologiske løsninger og management (BAT), som datagrundlaget ikke giver mulighed for at regne på og som landmændene har brug for konsulenternes viden og hjælp til. Konsulenterne kunne dog godt ønske sig en lidt enkel løsning på kortgrundlaget, dvs. et kort der samler og filtrerer de oplysninger, der er nødvendige for at kunne vurdere om beskyttelsesniveau og afstandskrav er overholdt.

De kommunale sagsbehandlere har også en række tilsvarende bekymringer og anbefaler at der sættes på et screeningsværktøj, der kan bygges videre på, f.eks. med arrondering, trafikforhold og så videre, men at det nok kræver en markedsføring, hvor man synliggør værdien for landmændene. Samtidigt skal værktøjet kvalificeres og ensrettes mellem kommunerne men samtidigt være fleksibelt så det kan tilgodese landmændenes forskelligheder. Kommunerne kan se fornuften i et konfliktsøgningsværktøj, der også rummer de faste afstandskrav, bygge- og beskyttelseslinjer m.m.

På SEGES må vi således konstatere, at der er et begrænset marked for et relativt enkelt landmandsrettet screeningsværktøj og der eksisterer for nuværende heller ikke tilstrækkeligt præcist og opdateret datagrundlag for at lave et værktøj, der også kan få værdi, som et egentligt konflikt-håndteringsværktøj, der kan anvendes af konsulenter og sagsbehandlere i den videre miljøgodkendelsesproces. Vi har derfor valgt ikke at gå videre med udviklingen.

Der arbejdes dog videre med digitale løsninger i andre projekter på SEGES.

Baggrund og formål med fokusgrupper og mødeinterviews

Med projektet har SEGES fået inspiration til et GIS-baseret screeningsværktøj til landmændene. Målet er, at landmanden skal kunne orientere sig bedre om sine muligheder, inden han går i gang med en egentlig miljøansøgning og måske endda selv tage det første skridt i kontakten med kommunen.

Værktøjet tænkes udviklet på baggrund af de data, der blev indsamlet til projektet, herunder data fra ydelseskontrollen, GHI-data og diverse kortlag.

I projektet blev der endvidere identificeret en række kvægproduktionsanlæg, der i nu-driften har en beliggenhed, der giver dem udfordringer i forhold til beskyttelsesniveauet for natur og naboer. Der blev også lavet en vidensyntese, over de teknologier det er muligt at anvende for at imødegå disse udfordringer. For 20 produktionsanlæg blev der udarbejdet en MVU (miljøansøgning på anlægsniveau), der synliggør udfordringerne og mulige løsninger for det konkrete anlæg.

I alt er ca. 125 kvægbrug i aktuelle udfordringer ift. kategori 1 eller 2 natur.

Møderne blev holdt foretaget i:

Sønderjysk Landboforening, Billundvej 3, 6500 Vojens

Lemvigegnes Landboforening, Industrivej 53, 7620 Lemvig

SEGES, Agro Food Park 15, 8200 Aarhus N

Deltagere:

1. Landmænd med erfaring med nylig miljøgodkendelse.
2. Landmænd med erfaring med planer/tanker om den miljøgodkendelsesproces de står over for.
3. Kommuner med erfaringer med miljøgodkendelse af husdyrbrug og relationen til landmændene undervejs i processen.
4. Rådgivere med erfaringer med miljøgodkendelse af husdyrbrug og relationen til landmændene undervejs i processen.

1. Landmænd med erfaring med nylig miljøgodkendelse.

Landmand A:

Landmand A har i dag en gennemsnitlig malkekvægproduktion. Han ville gerne have flere køer og har faktisk fået lavet to miljøgodkendelser, men af økonomiske årsager ikke realiseret dem. Han har haft en god oplevelse af at få lavet en miljøgodkendelse, og har selv opnået en bedre forståelse af ejendommens placering og udviklingsmuligheder.

Han fornemmer på snakken med kolleger, at der er forskel mellem kommunernes indstilling til vejledning og sagsbehandling. Hans egen kommune er behagelige, men han hører om forfærdelige oplevelse i andre kommuner. Han finder det vigtigt, at kommunen er en medspiller. Hans kommune inddrager landmændene og han har været glad for samarbejdet, der også er noget billigere end rådgivere. Han har endnu ikke brugt meget byggerådgivning, men ventet så længe som muligt med detaljetegninger. Han ved godt selv, at hans ejendom har en rimelig ukompliceret beliggenhed.

Han syntes miljøgodkendelse er dyrt og at det burde kunne forenkles. Miljøgodkendelse er enormt detaljeret og koster omkring 100.000 kr.

Han er selv opmærksom på, at han er ramt af udviklingstrang, og ked af at han kan påvirke samfundets holdninger.

Landmand B:

Landmand B har en større malkekvægproduktion. I 2011 søgte han kommune om en 30 % udvidelse i en ny stald. Ansøgningen blev indsendt ultimo. 2011 og 1. februar 2013 kom første lyd fra kommunen. Ansøgningen krævede derfor en opdatering. Hans råd er, at man skal have et klart projekt fra starten og starte med et visionært byggefelt og bygningskitser. Han fik ikke lavet færdige tegninger, før projektet var godkendt og finansieringen var på plads. Han syntes, han har haft en dygtig konsulent, og fik sin godkendelse 18. juni 2013 efter at have fået ny sagsbehandler. Der var god behandling i kommunen efter den nye sagsbehandler, og kommunens arbejde kostede kun 16.900 kr. Han finder det er vigtigt med kompetent rådgiver, men ved også selv at hans staldanlæg ikke har så problematisk en placering. Landmand B vil gerne betale en kompetent rådgiver 5 timer for en screening af placeringer og muligheder.

Landmand C:

Landmand C har en svineproduktion med søer, smågrise og full line slagtesvineproduktion. Han har produktion på flere ejendomme og ejer selv en del. Han har de seneste år fået 4 MGK i 2 kommuner til slagtesvin på 4 ejendomme på en gang. Han syntes dog, at det er noget besværligt, at han skal have tillægsgodkendelse hver gang, der ændres på eks. foderanlægget.

Han er ikke selv involveret særligt meget, bruger ikke selv meget tid på det, men syntes konsulenten kører det godt. Han havde et opstartsmøde med sagsbehandler og konsulent, derefter kørte konsulent opgaven selvstændigt. Vil, som han siger, hellere overlade det til eksperterne. Han bekostede dog en OML-beregning, der sparede ham for luftrensning og endte med at betale 400.000 for de 4 MGK, og det er han ikke utilfreds med. Han ville aldrig selv begynde at kaste sig over miljøvurderingen, men køber sig til den rigtige rådgivning, da det er rådgiverne, der skal være dygtige.

Han savner et virkemiddel, nemlig ekspropriation og udpegning af udviklings sikre placeringer! Finder det oplagt at se på det nu, hvor ejendomme står tomme.

Han syntes der burde være flere standarder for stalde og teknologi. F.eks. miljøtypestalder, som passer til sårbarheds kategorier og kan anmeldes. Det ville også kunne føre til billigere moduler/stalde pga. konkurrence. Han føler selv nogle gange, at landmændene komplicerer tingene. Standarder kunne også gøre sagsbehandlingen lettere og billigere, og det kunne måske passe meget godt ind i den nye regulering med stipladsberegning (Sektionsstalder).

Landmand A supplerer med at standarder/behandlinger som for biogas, hvor der køres forskellige stoffer ind og kommer et "standardiseret produkt ud", også gør reguleringen lettere.

Landmand D:

Landmand D har en større malkekvægproduktion og et anlæg med en lidt uheldig placering i samlet bebyggelse/landsby. Han startede reelt med at overveje planer for udvidelse i 2005, og havde et færdigt udkast i 2008, men havde fornemmelsen af, at der manglede kvalificerede sagsbehandlere med forstand på landbrugsproduktion helt frem til 2010. Fik først en godkendelse i 2011 og det kostede i alt 600.000 kr. og så skulle den revideres pga. landbyzonen. Han har nu projekteret en løbende udflytning i 5 etaper til en samlet produktionsforøgelse på tæt ved 100 %. Han ved dog ikke, om han har kapital til hele projektet, da egenkapitalen på 12 mio. (i hvert fald på papiret) forsvandt med tabet af kvote. Han er godt klar over, at han har en specifik vanskelig sag, men følte at kommunen, med nye kompetente sagsbehandlere og politisk behandling, heldigvis til sidst blev medspillere og ikke modspillere.

Gruppen havde samstemmende en opfordring til andre om at tænke langsigtet, sikre en god placering og en fornuftig arrondering.

Dialog om screeningsværktøjet

Hvis et screeningsværktøj er validt, er det godt. Men rent overvejende er stemningen, at vil man have lavet en vurdering, kontakter man en konsulent.

Skal det kunne bruges og blive brugt, skal det være informationsvenligt, f.eks. ligesom dokumentdeling, hvor man laver korrektur med hver sin farve, og skal så kunne deles.

Må gerne være lidt avanceret, men let at gå til og ikke for dyrt.

Skal være enormt brugervenligt og rådgivere og kommuner skal være sporet ind på hinanden. Kan måske være et værktøj til konsulenter og gerne så simpelt man selv kan gå i banken med det.

Suppleret med miljøledelsesværktøj er gruppen ikke så interesseret. De er generelt ikke så bekymrede for miljøtilsyn, og syntes man skal bare være imødekommende.

Gruppen overvejer, om det kan reducere mængden af overproduktion, der er højt dyretryk/tæthed i nogle område og det kommer der hård konkurrence ud af. Der skal dog være sikkerhed for, at de landbrugsejede data ikke bliver brugt imod landbruget selv!

Konklusion

De har som gruppe ikke haft de store specifikke udfordringer, dog er der lidt blandede holdninger til, om man vil anvende værktøjet. Der syntes dog overvejende at være stor tillid til konsulenterne, og det de leverer.

2. Landmænd med erfaring med planer/tanker om den miljøgodkendelsesproces de står over for

---

Landmand A:

Landmand A har en malkekvægbesætning med en størrelse lidt under gennemsnittet. Endvidere produceres der slagtekalve. Landmanden har en udfordring med at holde produktionen af slagtekalve nede. Fik egentlig en miljøgodkendelse i 2009, men har ikke fået bygget endnu. Han finder det svært at finansiere den tilbygning, der vil opfylde behovet for produktionen, selvom det kan være svært at tjene penge uden et opdateret produktionsniveau. Det er en træls situation, men landmanden fornemmer, at der er god forståelse i kommunen, for at den økonomiske situation kan være en udfordring for at nå sine produktionsmål. Landmanden forventer at han skal have lavet en tillægsgodkendelse. Han er lidt træt af godkendelser, der reelt bare er udgifter.

Landmand B:

Landmand B har en større malkekvægproduktion og har lige fået en miljøgodkendelse. Der skal søges en ny godkendelse, for at få den udvidelse, der skal til for at finansiere et kommende generationsskifte med sønnen, der er indenfor de næste 2-3 år. Landmand B fik godkendelsen fordi han havde 70 køer for meget. Der er betalt ca. 26.000/70.000 kr. til kommune / konsulent for godkendelsen fra 2007, hvor malkekvægbesætningen blev øget med 50 %.. Sønnen, har igennem sin uddannelse fået kendskab til brug af de værktøjer, der beregner udvidelsesmuligheder, Det er regnet ud, at der er plads til 800 køer på den nuværende lokalitet med gældende miljøregler.

Landmand C:

Landmand C har en større malkekvægbesætning, har miljøgodkendelse og er blevet revurderet. Det er planen, at der skal søges ny miljøgodkendelse så snart børnene er klar til at træde ind i bedriften.

Landmanden startede med at søge i 2005 og fik godkendelse til et større antal årskøer i 2008, end der er tilladelse til i dag, med indfasning over to år.

Landmanden fik dog ikke bankens tilladelse til den godkendte udvidelse, og fik derfor godkendelsen udsat af to omgange. Landmanden kunne af gode grunde ikke nå målet jf. miljøgodkendel-

sen og har fået nedskrevet produktionen af to omgange. En nylig revurdering kostede 30.000, 14.000/16.000 kr. til kommune / konsulent. Staldene har reelt plads til 20 køer mere i harmonien og stalden og overvejer tillæg, men venter, idet der lige nu er godt match mellem mandskab og produktionsstørrelse.

Landmand D:

Landmand D står over for at lægge en økologisk svineproduktion til sine forældres ejendom. Forældrene har et landbrug med malkekvæg og er ved at konvertere til økologi. Landmanden vil køre en svineproduktion oven i forældrenes malkekvægproduktion med økologiske søer. Smågrisene skal sælges ved fravæning. Mange vil gerne lave slagtesvin i verandastalde, færre vil lave smågrise.

En storm tog de gamle staldbygninger til kvægopdrættet, og en ansøgning om byggetilladelse blev hos kommunen til et krav om miljøgodkendelse, uanfægtet at der var tale om genopførsel. Da vinteren stod for døren, og der kom lidt pres på kommunen for deres beslutning, fik familien en byggetilladelse til et maskinhus, hvor opdrættet fik lov at stå for at kunne klare vinteren. Herefter blev produktionen og byggeriet miljøgodkendt til den eksisterende produktion. Pris 70.000 kr. i alt.

Landmandens oplevelse er, at det at konvertere til økologi kører ganske nemt og med god forståelse. Placeringen af produktionen til de økologiske søer er god, og der er søgt som tillæg til førnævnte miljøgodkendelse (forhåndsgodkendt allerede). Han forventer, det koster 6.000 kr. for kommunens godkendelse + konsulentens indtastninger.

Landmandens oplevelse er, at befolkningen ikke er så interesseret i den enkelte landmand, der skulle være kommet i klemme, hvilket ikke er rimeligt og en kedelig udvikling.

Landmand E:

Landmand E's far har en større so og slagtesvinebesætning. Der er tale om nogle væsentlige udfordringer med at holde den tilladte produktion nede. Derfor er det for at opnå fuld produktionstilladelse søgt om og givet tilladelse til 50 % flere søer m.m.. Ejendommen har en meget uheldig placering ved kategori 1 natur (især efter ny beregning efter ny model i 2011), og for at få godkendelsen er der fyldt op med miljøteknologier så der tale om 87 % reduktion af ammoniakemissionen. Landmanden er meget bekymret for fremtiden, og om han overhovedet kan forrente al den teknologi. Han kører forsigtigt videre med eksisterende produktion, mens den ny regulering og de muligheder, der ligger i den, afventes. Landmanden syntes også det er vanskeligt at tjene penge og finansiere en udvidelse.

Landmanden ønsker en produktionsret, med muligheder for at justere. Han er meget interesseret i den ny regulering, som han fornemmer, kan give hans situation nogle muligheder, og vil derfor søge når den ny regulering er på plads. Han finder at en 8 årig retsbeskyttelse med 25 - 30 årige lån er noget utrygt og hænger ikke sammen. Miljøgodkendelsen har kostet 250.000 kr.

Dialog om screeningsværktøjet

Gruppen mener, at der vil være en generationsbetinget forskellighed i interessen for værktøjet. Det vil måske blive anvendt af de unge og nok ikke af de ældre. Landmand B's søn, der har driftslederuddannelse m.m. har reelt selv været inde og regne i husdyrgodkendelse.dk, så det er unægtelig noget forskelligt, hvad man lige overkommer.

Generelt er indstillingen dog, at man gerne vil betale sig fra at forholde sig til en miljøregulering, der jo reelt alene giver omkostninger.

Værktøjet kan måske have en pædagogisk effekt, og en interesse, hvis man sparer noget på sagsbehandlingen, men egentlig vil man helst bruge tiden på kernekompetencerne.

Et værktøj, der alene handler om miljø, må ikke blive for forkromet, så duer det ikke. Gruppen syntes mere interesseret, hvis værktøjet bliver en del af en ejendomsløsning, hvor flere af den enkelte ejendoms forhold kan vises i forskellige temaer, f.eks. arrondering og transportveje. At flytte korn, majs og medarbejdere koster og et godt værktøj, der ville kunne give gode besparelser er meget interessant.

Gruppen diskuterer også emnet stordriftsfordele vs passende størrelse, da der har været en meget ensartet fokus på vækst. Men hvis produktiviteten i stordrift går ned og der er tab pr. produceret enhed, mister du alt andet lige mere på en stordrift.

Konklusion

Gruppen er beskedent interesseret i værktøjet, og mener ikke rigtigt det vil have interesse, hvis det står alene. Vi havde en del diskussion om reguleringen generelt og det forhold, at det er vanskeligt at få lydhørhed og politisk mandant til gode produktionsforhold i dagens Danmark. Gruppen vil gerne høre om det videre forløb.

3. Kommuner med erfaringer med miljøgodkendelse af husdyrbrug og relationen til landmændene undervejs i processen.

Dialog om kommunernes involvering før og under miljøgodkendelsen

I de fleste tilfælde kontaktes kommunen først når ansøgningen er færdig. Ved simple fore-spørgsler kan der dog være kontakt direkte til kommunen uden om konsulenter (handler nok om indstilling og tillidsforhold).

De fleste finder, at kontakten undervejs gennem konsulenterne er fin, og at det er vigtigt med konsulenter, der forstår og oversætter terminologi og udfordringer begge veje. I behandlingsprocessen går dialogen ofte primært alene til konsulenten. Det kan f.eks. være lidt en fordel, hvis konsulenten har "klokke i konfliktsøgningen". Dertil kommer, at konsulenterne reelt har den største ekspertise, når det kommer til tekniske/praktiske løsninger.

En kommune nævnte, at dialogen altid går med cc til landmanden. Sagsbehandlere finder, at der af og til er lettere at få et hurtigt og præcist svar direkte fra landmanden.

Der kan blive foretaget opstartsmøde ved ansøgning om godkendelse, og der er og har været forskellige former for opstartsmøder. Endvidere kan miljøgodkendelsen afsluttes med et tilsyn, der ud over selve tilsynet giver landmanden indsigt i vilkår og forudsætninger for godkendelsen. Med krisen er det dog blevet vanskeligere, fordi der ofte går et par år med byggeri og indrudning. Økonomisk har en miljøgodkendelse nået et stabilt leje omkring de 40 – 60 timer a 250,- (med tilskud). Kommunernes timer er væsentlig billigere end konsulenternes, og der ses uheldige eksempler på "halvfærdige" ansøgninger, som kommunerne lapper sammen til en lavere timetakst. Går der en forundersøgelse forud for et egentligt projekt, regner kommunerne disse timer ind når projektet kommer.

Dialog om kommunes erfaring med miljøgodkendelsers forståelse fra landmanden.

Hvis korrekt udført, kan det måske være et stykke pædagogisk værktøj, som skaber en nødvendig/vigtig opmærksomhed hos landmændene, og giver anledning til og mulighed for refleksion og for at tænke mere strategisk og langsigtet.

Fylder nok lidt for ofte op til grænsen, og tænker ikke langt nok frem, hvilket er kortsigtet. En nem løsning, der er transparent, og får landmanden til at tænke længere frem og som ligger hos SEGES, støtter de op om.

Kan landmanden selv være med til at sætte de rigtige vilkår, giver det bedre forståelse og ejerskab? Miljøledelsessystem anvendes ikke særligt meget derude, men viden om miljøforhold kunne være en del af screeningsværktøjet, bl.a. fordi det kan give landmanden en bedre forståelse for natur, fredninger mv.

Kunne måske skabe en naturbegejstring?

Det ville være positivt, at bruge alle disse gode landbrugsdata o.a. data til noget godt. Landmændene er jo også på vej ind i en digital fremtid, hvorimod der i dag bliver meget "lagt i skuffen", når godkendelsen eller tilladelsen er givet.

Kommune forslag og deres interesse for et screeningsværktøj.

Læg det ind i husdyrgodkendelse.dk som en mulighed – brugervenlig (måske lettere at det ligger hos SEGES).

Forslag om, at det kunne være relevant, at de faste afstandskrav lægges ind i systemet. Det kunne f.eks. være fortidsminder, el-ledninger og vandboringer.

Overvej introduktion af værktøjet, hvordan får landmanden lyst til at bruge det? Er det godt nok at lave en light-version og derigennem synliggøre værdien? Skal kommunen klædes på til at tage imod landmænd f.eks. ved events som "Mød en kommunemand / landmand hos dit lokale landbocenter"?

Kan kommunerne kvalificere kortene og første version? - kan det føre til besparelser for alle? En mulighed er, at introducere resultatet på kommunernes Natur- og miljøkonference i juni evt. i en "workshop session". Årets konference tema er "Planer på tværs".

Natur og miljøkonference – juni 2017- skal vi præsentere værktøjet her? På en workshop?

Det skal tilgodeses de forskellige personligheder landmændene har, og det faktum at det jo ikke er hovedfokusområdet. Kort klar hovedpointe først og lettilgængeligt for landmændene. Put det ind under kendte systemer / sider.

Det er vigtigt, at systemet kan videreudvikles. F.eks. trin 2 arealer, arrondering og harmoni. I forhold til udpegninger i kommuneplaner for store husdyrbrug, hjælper anlæg ikke så meget uden adgang til marker. Et værktøj der kan hjælpe landmændene med at holde øje med lokalplaner og forbedre deres markers arrondering, og derigennem reducer belastningen af kommuneveje og små landsbyer, vil være ren win win.

I fremtiden er der måske også behov for klimaberegninger.

Kommune C.

Værktøjet skal være troværdigt.

Der er grundet geografien en usikkerhed på beregningerne, og det reducerer værdien, idet det både vil medføre utryghed / utroværdighed og muligheden for at springe led i miljøgodkendelsen

over. Vi har ikke lavet tests af usikkerheden, men vurderer den kan være væsentlig indenfor visse afstande, da afsætningskurven er eksponentiel, men dog meget udjævnet ved de lave værdier. Det kan måske være en mulighed, at hente bygningspolygonerne ind fra de godkendte anlæg i husdyrgodkendelse.dk og supplere med GHI.

Det er ikke altid, at der er konsensus i angivelserne af gulvsystemer mellem gødningsindberetning og miljøgodkendelse. Det kunne være relevant og mere præcist, at hente oplysninger fra den tilladte produktion ind fra godkendelsesdatabasen

Konklusion

Der er en vis interesse at spore, hvis værktøjet er troværdigt og kvalitetssikret hos kommunerne på tværs af alle kommuner.

NB.

De deltagende personer fra kommunerne må gerne kontaktes for kvalificerende supplerende spørgsmål.

4. Rådgivere med erfaringer med miljøgodkendelse af husdyrbrug og relationen til landmændene undervejs i processen

---

Dialog om rådgivernes generelle erfaring med miljøansøgninger

Normalt, kommer landmændene med deres ideer selv og vender dem med planteavlskonsulenten, der sender landmanden videre til miljøkonsulenterne. Andre gange kommer landmændene selv fordi, der har været tilsyn og produktionen svarer ikke til det godkendte.

Miljøstrategier som bl.a. indeholder en screening mht. fremtidsmuligheder tilbydes som produkt og koster ca. 10.000 kr. Det kan være en rigtig god investering, men det anvendes sjældent.

Der blev nævnt en kommune hvor de 10 største landmænd har deltaget gratis i et strategiforløb. Det har været rigtig godt givet ud, og giver kommunen mulighed for at tage hensyn i kommuneplanlægningen. Det er måske fornemmelsen, at landmændene i stigende grad er interesserede pga. den økonomisk pressede situation, og ideerne / ansøgningerne bliver mere gennemarbejdede.

Der kan være andre former for møder evt. i samarbejde med banken, produktionskonsulenten og ved store anlægsprojekter også kommunen. Det gribes lidt forskelligt an, og det er der også behov for, da både landmænd og projekter kan være noget forskelligartede. Mange af kunderne har allerede været igennem miljøgodkendelse én gang og kender udfordringerne med miljøudpegningerne.

Nogle gange kan økonomi/produktionskonsulenten og landmand være langt med projektideer før miljøkonsulenten involveres.

Miljøopgaverne er mere forskelligartede i dag, der laves mange tillæg, men miljøgodkendelserne har fundet en mere fast form og der er færre store anlægsprojekter, ny-anlæg og barmarksprojekter. Vi er i en foranderlig tid, og snart er arealdelen skåret væk. Der har været mange tidskrævende diskussioner med kommunerne om detaljer og detaljeringsniveau, men det er reduceret og reduceres yderligere.

Det er oplevelsen, at landmændene ikke altid bekymrer sig så meget om miljøet, når godkendelsen er på plads, og de føler begrænset ejerskab til miljøgodkendelsen.

IT-ansøgningssystemet anvendes og det sætter ret faste rammer.

En miljøgodkendelse koster ca. 30.000 kr. før den er klar til indsendelse. Et tillæg på 10.000 kr., hertil skal lægges timer til opfølgning hvor dialogen med kommunen i visse tilfælde løber op. Den samlede pris ligger i størrelsesordenen 30.000 – 60.000 kr. Dertil pris for beredskabsplan og spildevandsplan.

Generel dialog om screeningsværktøjet og om rådgiveren skal udarbejde miljøgodkendelsen

Enkelte landmænd kan godt finde ud af at orientere sig og kender til området. Det er vigtigt, at landmanden ikke træffer beslutninger på et forkert grundlag. Der skal ofte en rådgivning / sagsbehandling til, for at finde de rigtige løsninger.

Værktøjet kan måske have pædagogisk effekt og oplyse landmanden om, hvor kompliceret det er at udarbejde en korrekt ansøgning, og hvad det er, konsulenten er udfordret på. Landmanden kan måske også bedre udfordre konsulenten. Han skal oplyses om mulighederne, hvad er det for noget, kan det udfordres? Kan konsulenten overhovedet udfordre reglerne, hvilke?

Værktøjet kan føre til et bedre slutprodukt, bedre beslutninger på det rigtige grundlag, men næppe billigere. Det kan måske også føre til, at landmændene føler ejerskab og benyttes ved snak med landmanden over telefonen.

På spørgsmålet om konsulenterne kan tilbyde kommunerne at lave MGK, da meget jo er standard? Mener konsulenterne, at der er for meget konkurrence og for lav timepris på en godkendelse og alt for meget finjustering! Allerede i dag, er vi kommet langt med standardvilkår.

Konsulenterne er generelt ikke så positive. Der er mange komplicerede beregninger (også ud over lugt og ammoniak), hvor det er vigtigt, at man er klar over, at der alene er tale om en screening. Det er muligt at løse mange udfordringer, men alligevel skal man have fat i konsulenten. Systemet regner kun på gulvtyper, men der er jo andre slags BAT, der ikke regnes med. Konsulenterne er bekymrede for de sædvanlige udfordringer med data-flow, og om det bliver tilstrækkeligt fleksibelt. Landmændene kan være frygteligt entreprenante, og har måske en ny ide i morgen eller nogle helt særlige ønsker.

Der kan laves en mere kompliceret version, hvor der kan lægges flere BAT-teknologier ind og beregnes på råderum. Konsulenterne syntes, at der kan være lidt mere værdi, hvis det er muligt at lege med tallene. Der kan også være begrænsninger ved beregning og kravniveau for kategori 3 natur. Er det 8 år siden sidste miljøgodkendelse, gælder ét niveau som senere kan være skær-

pet og ved en ny miljøgodkendelse gælder et andet niveau. Det råderum man troede var der, kan allerede være udnyttet pga. de senere skærpselser.

I stedet kunne man måske lave nogle basic kort, der fungerer som et filter af data fra miljøportalen. Miljøportalen, kan være rammen om værktøjer og kort der kan opkvalificere landmanden til tilsyn, bedrifts- og økonomistrategier, arronderings-beslutninger, beredskabsplaner og overvejelser ved tilkøb af eks. naboejendom. Men, bliver måske for enkelt/simpelt til salgsvurderinger, altså om en konkret ejendom kan vurderes af interesserede købere.

Konsulenterne blev spurgt om værktøjet kan være en mulig indgang til miljøledelse eller om miljøledelse kan være en indgang til at sælge værktøjet, ændre scoren og reducere frekvensen for tilsyn? Konsulenterne syntes dog ikke generelt landmændene er så bekymrede for tilsyn og er skeptiske for, om et miljøledelsessystem i tilstrækkelig grad kan ændre scoren, så det batter noget.

Der blev foreslået, at det måske er en mulighed, at lægge data ind på landmand.dk og give landmanden en nem indgang til et hurtigt overblik.

Konklusion

Konsulenterne er noget mere forbeholdne end kommunerne. Tror ikke rigtigt på, at der er noget vundet ved det, eller at landmændene kan se værdierne ved det. Er positive over for ideen med en platform på landmand.dk, men tænker ikke det skal være miljøudpegninger, der skal være det bærende. Er meget opmærksomme på rådgiveransvaret og vil nok altid føle, at tingene alligevel skal tjekkes efter for en sikkerheds skyld.